

Boek over honderd jaar Strating-steenfabrieken in Pekela en Winschoten

Steen 5 jaar terug goud waard

Tientallen steenfabrieken zijn er geweest in het Groningerland. In de vijftiger jaren nog zo'n 35 stuks; nu zijn er nog drie over. Eén daarvan (Strating-Pekela) bestaat dit jaar honderd jaar. Over die fabriek, met ruim 20 miljoen stenen per jaar veruit de grootste, is een boekwerk verschenen. „Gevormd door de tijd”: een eeuw baksteen historie in Oost-Groningen.

De honderd vol maken is niet niks. Zeker niet, als je bedenkt, dat niet lang geleden is uitgerekend, dat

een bedrijf of een zaak gemiddeld zeven jaar meegaat. Strating BV maakte de eeuw vol en dat was voor directeur Henk Strating geen reden

even uitbundig feest te vieren, maar om iets blijvends na te laten.

Een boek dus, 128 pagina's, vol (vooral oude) foto's, met als afwisseling de persoonlijke herinnering van oud opzichter Hendrik Bos, die bijna 50 jaar bij de zaak heeft gewerkt. Joke Mooij van de universiteit deed het historische spitwerk; Strating zelf dook in de eigen archieven en zo is al weer een nieuw stukje Oostgroningse historie voor altijd vastgelegd.

Zoals zo vaak: het begin ging uiterst gebrekkig. Overgrootvader Geert Hendriks Strating had geen lor verstand van stenen maken. Een echte zeeman, die de wereldzeeën op zijn duimpje kende. Maar toen die zeezeilvaart, ooit de glorie van de Veenkoloniën, als een duikboot pijsnel in de diepte verdween, moest Strating een andere beleving van zijn geld zoeken.

Op 9 februari 1883 legde hij 6400

gulden op tafel voor een krakkemikkig steen- en pannenfabriekje in Oude Pekela. 73 jaar was de oude man, toen hij vijf jaar later voor 9050 gulden een tweede fabriek kocht en wel in Winschoten, op de plek, waar nu cultureel centrum De Klinker staat. Pas toen G.H. Strating 81 jaar was, mocht zoon Hendrikus Geerts het roer van de oude zeerot overnemen.

WERKTIJDEN

In die tijd waren lange werktijden heel gewoon: 13 tot 14 uur, soms zelfs van zonsopgang tot zonsondergang. Geen vrouwenarbeid echter en da's best opmerkelijk, want in het rivierengebied (vanouds de bakermat van de baksteenindustrie) zag je vrouwen als stenenkeerders op de fabriek werken.

Werken op een steenfabriek betekende toen geen vast werk. Het was seizoen-arbeid: zomers in de klei en 's winters in de aardappelmeel. Jaar in jaar uit: 77 jaar lang. Pas de laatste 23 jaar wordt er bij Strating vol continu gewerkt. Nu met zo'n twintig man personeel in Oude Pekela: toen in 1933 met 39.

In die 100 jaar is veel gebeurd. Hoogte- en dieptepunten. Twee wereldoorlogen, waarvan de laatste bijna de nekslag betekende voor de Strating-fabrieken. Drie jaar lang mocht er niet geproduceerd, vanwege brandstofgebrek. Ook na de oorlog in 1946 ging de produktie mondjes maat. De steen was namelijk op de bon en dat duurde een vol jaar. Vier jaar dus op nonactief als bedrijf en dan toch weer opnieuw beginnen. Kom daar nu eens mee.

Henk Strating (directeur vanaf 1956) daarover: „Als een fabriek nu twee jaar stilligt krijg je 'm niet meer aan de gang. Ook al zouden de tijden verbeteren. Dat vergt zoveel aanpassingen aan je machinepark, dat je het wel kan vergeten”.

Toch gelukte het de voorvaderen-Strating en na Wereldoorlog 1 en na Wereldoorlog 2 omhoog te kruipen.

De ovenploeg van Pekela omstreeks 1929: uitkruisers, sorteerders, aanhalers, zettters en twee leerlingssorteerders (Bakker en Bos); rechts opzichter Hulsebos.

Vlak na de eerste was het niet zo'n kunst, want toen ontstond plotseling een gigantische vraag naar bakstenen. Twee jaar duurde de hausse; toen dreigde al, wat in de dertiger jaren werkelijkheid zou worden. Crisis.

GOUD WAARD

Die misère was er niet in 1957, toen nog zo'n dertig fabrieken op volle toeren draaiden. Ook niet aan het eind van de jaren zeventig, toen de huizen duur en de bouwkosten hoog waren. Een ware hetze, zo karakteriseert Strating die tijd. Een steen was toen goud waard. Je kon er maar op los mee speculeren, want de bouwkosten stegen met 1% per maand.

Aan die enorme vraag konden de baksteenfabrikanten lang niet voldoen. Uit Engeland en Denemarken moest Strating de stenen halen. „We kregen zelfs brieven van advocaten van afnemers, dat wij financieel aansprakelijk gesteld zouden worden voor het verlies dat ze leden, als we de volgende dag geen stenen leverden”.

Een gekkenhuis: totaal overspannen markt, waarin chauffeurs omgekocht werden om hun vrachtje elders af te leveren dan op de factuur stond; waarin fabrikanten zelf moesten controleren of ze niet gefleest werden en een partij stenen niet bij een afnemer kwam, die niets meer in voorraad zei te hebben, maar onderhand zowat verzoop in de stenen. En dat allemaal om te speculeren. De overheid deed aan dat spelletje driftig mee en liet scholen, gemeentehuizen en culturele centra als paddestoelen uit de grond stampen.

DREUN

Toen de markt in '80 inklapte (zeg maar gerust indonderde) kwam de dreun erg hard aan. Drie Groninger steenfabrikanten hielden zich uiteindelijk staande: Pekela, Winsum (beiden eigendom van Strating) en Delfzijl. Ook de Strating-fabriek in Winschoten had het loodje gelegd. Maar dat was al in 1967 en om een heel an-

dere reden. De gemeente wilde af van een fabriek, die midden in het uitbreidingsplan kwam te liggen. Dus werden geen bouwvergunningen meer geven en moesten de 25 werknemers worden ontslagen.

Pekela deed en doet niet zo moeilijk. Daar werken nu 20 werknemers. Niet voor de volle 100%, want Strating kampt nog steeds met een overschot van 16 miljoen stenen. Bij een jaarlijkse produktie van 20 miljoen betekent dit dus even pas op de plaats en de eerste jaren voor 80% produceren.

Het dieptepunt is volgens Strating nu voorbij. Was de prijs voor een steen in 1978 nog een kwartje, begin dit jaar slechts 15 cent. Nu is de prijs opgeklimmen tot 19 cent. Aarzelend kruipt de baksteenindustrie dus weer uit het dal, maar voor Strating is het zo klaar als een klontje, dat er na een eventuele opbloei weer een dal zal komen. „Met de huidige outillage kan Pekela een nieuwe recessie niet meer aan. Er zullen vernieuwingen moeten komen, die zeer ingrijpend zijn en vele miljoenen zullen kosten. Ik denk, dat we toe gaan naar de computer gestuurde produktie van het bedrijf”.

Wat de toekomst ook brenge moge, de eerste honderd jaar zit er op en dan zou het predikaat „koninklijk” voor het bedrijf niet misstaan. Tegenwoordig is men daar niet zo scheutig mee, want je weet maar nooit. 't Zal je maar gebeuren dat je op je 101-ste failliet gaat zoals onlangs Schmidt Wildervank.

Vandaar dan ook, dat Strating de vlag niet uitsteekt, en geen drink- en eetfeest op touw zet. Ter herinnering (ende vermaak) alleen een boek, waarvan het eerste exemplaar vanmorgen aan Commissaris der Koningin Vonhoff is aangeboden. Met eendrankje erna uiteraard. Dat wel.

De fabriek in Winschoten (1966) aan het Oldambtplein.